

Le Bon, Gustave: Psychologie davu

Le Bon, Gustave. *Psychologie davu*. Praha: Portál, s. r. o., 2016. ISBN 978-80-262-1060-3.

Gustave Le Bon byl francouzský sociální psycholog, sociolog, antropolog a amatérský fyzik. Je představitelem psychologismu. Zabýval se psychologií národů. Byl členem francouzské armády ve francouzsko-pruské válce. Po válce hodně cestoval, na svých cestách analyzoval obyvatele zemí, které navštívil. Jeho názory byly poměrně konzervativní, kritizoval demokracii a socialismus.

Studoval na gymnáziu v Tours, jeho prospěch zde byl průměrný.

V roce 1860 začal studovat medicínu na univerzitě v Paříži, v roce 1866 získal doktorát. Během jeho studia napsal mnoho článků s medicínským tématem, první z nich se týkal onemocnění, kterým trpí lidé, kteří žili v bažinatých podmínkách. Dále publikoval mnoho článků o vlasovci očním a asfyxií.

Le Bon se naučil mluvit německy a anglicky díky četbě Shakespearových prací.

V roce 1870 vstoupil do francouzské armády ve francouzsko-pruské válce. Během války organizoval divizi vojenské ambulance. Byl šéflékařem jednoho oddělení vojenské ambulance v Paříži, pozoroval chování vojáků v nejhorších situacích, jejich chování ve stresu a utrpení. Všechny své úvahy a poznatky sepisoval. Psal o praktické hygieně vojáků a raněných.

Le Bon se zabýval antropologií, procestoval Evropu, Asii a Severní Afriku. Protože byl ovlivněn Charlesem Darwinem, Herbertem Spencerem a Ernstem Haeckelem, podporoval biologický determinismus. Po rozsáhlém výzkumu uvedl vztah mezi kapacitou lebky a inteligencí člověka, za toto dílo získal cenu od Francouzské akademie věd.

V roce 1884 byl pověřen vládou, aby procestoval Asii a zjistil něco o tamější civilizaci. Ve státních službách poznal Orient a Indii (studoval zde například buddhistickou architekturu). Starým východním civilizacím pak věnoval několik publikací, např. *Arabské civilizace*, 1884; *Indické civilizace*, 1887; *První civilizace*, 1888–1889; *Památky Indie*, 1891.

Davy. Davy jsou všude. Stáváme se jejich součástí a ony se stávají námi každým dnem. Jaké jsou jejich projevy? Na co si dát pozor? Čemu podléháme? Jsou rozdíly v pohlaví? Jsou davy jen špatné a násilné? Když mám vysoké IQ, tak se mě přece davové chování netýká, ne?

Kniha francouzského vědce z roku 1895 přináší významné poznatky o jevu, který zasahuje do několika vědních disciplín. Je důležitá pro psychologii, sociologii, historii, filosofii, zasahuje i do antropologie, kriminologie a do dalších oborů. Le Bon v Psychologii davu přináší mnoho vynikajících postřehů o tom, jakým způsobem se mění v davu individualita „jednotky“ tohoto seskupení. Zanikají v něm odchylky jednotlivců, dav je impulzivnější, zábrany, které má člověk získané výchovou a zkušenostmi, odpadají. Z toho důvodu je dav na jedné straně schopen nadprůměrných výkonů jak v heroickém slova smyslu, tak i ve významu nabývajícím kriminálních rozměrů. Le Bon napsal knihu jako určité shrnutí zkušeností Francouze, v jehož zemi od konce osmnáctého století probíhalo neobyčejně silné revoluční hnutí. Sleduje v historických exkurzech hlavně ony události, jež přenášejí čtenáře do doby Napoleona Bonaparta. Tuto neobyčejně zajímavou osobnost rovněž zahrnuje do svého výkladu a představuje ho jako velkého manipulátora, který se dostal k moci a až do svého konce setrval u moci díky charismatu, které dokázalo ovlivnit nejenom jednotlivce, ale hlavně onen zdánlivě beztvary útvar, tedy dav.

Psychologie davu je kniha mnoha významných přínosů pro vědecké poznání lidské společnosti, ale, tak jako jiné studie, vykazuje i určitá omezení své pravdivosti. Hodnota Le Bonova díla tkví především v tom, že se jedná o jednu z prvních ucelených prací na toto téma, která koncentrovaně pojmenovává důležitý sociální prvek, jenž se velkou měrou podílí jak na dílčích etapách života společnosti, tak při urychlování historického vývoje v okamžicích zlomu.

Nedostatky můžeme vidět v tom, že autor postupuje ve svém výkladu mnohdy spíše intuitivně, bez vědecké důkladnosti, která je vlastnější pozdějším dílům. Doba, v níž knihu napsal, mu také umožnila bez jakéhokoliv trestu použít příklady, které by v současnosti vyvolaly jednoznačný odpor. Patří mezi ně jak odsouzení ženského přístupu k realitě, který klade na roveň uvažování divocha a dětí, tak necitlivý přístup k neevropským kulturám, které řadí do nižšího stupně vývoje bez možného „pozdvížení“ na lepší civilizační úroveň.

Významným prvkem knihy je naopak kritika vzdělávacího systému, platná i pro současnost. Le Bon uvádí, že výuka v evropské společnosti zahlcuje žáky a studenty neobyčejně velkým množstvím poznatků, které ovšem absolvent nebude ve významném procentu potřebovat.

Správně se domnívá, že takový vzdělávací systém na jedné straně nepřipraví většinu mládeže na praktický život a na straně druhé v něm vyvolá frustraci, když mu společnost neumožní nabyté znalosti použít vzhledem k omezenému počtu vhodných pracovních příležitostí.

Dílo je přehledně rozčleněno do tří knih. První pojednává o tom, jak vzniká kolektivní duše davů, která je, i přes svou dočasnost, velmi mocná. Také se zaměřuje na některé další charakteristiky davu. Je jich mnoho, například malá schopnost uvažovat. Mizí uvědomělá osobnost a člověk se přetváří v jakýsi automat bez vlastní vůle. Podle autora dochází k jevu zvanému deindividuace – tedy dočasné ztrátě vlastní identity a splynutí do jednoho celku s ostatními. Tento celek je potom velmi snadno ovlivnitelný a manipulovatelný. Emoce se v něm šíří rychlostí mrknutí oka. Dalším souvisejícím rysem je konformita, tedy přizpůsobení se převládajícím názorům.

Davem v běžné řeči rozumíme shromáždění jedinců bez ohledu na jejich národnost, pohlaví či povolání. Z psychologického hlediska chápeme pojem dav jako shromáždění lidí s nově nabytými vlastnostmi. Mezi další charakteristiky, o kterých se lze v první části knihy dočíst, patří stírání intelektuálních schopností, uzpůsobenost k činům (impulzivita), převaha pudového jednání (často označované jako animální, tedy zvířecí chování), mizí pocit zodpovědnosti a nahrazuje ho zdánlivý pocit nepřekonatelné moci. Dále se autor zmiňuje o sugestibilitě, kdy je každé jednání silně nakažlivé. I proto je třeba dávat pozor, na co se dav zaměřuje.

Úsměvnou částí je tvrzení, že davy nehromadí ducha, ale blbost. Jedince v davu je zrnkem písku obklopené jinými zrnky, kterými zmítá vítr podle libosti. Autor poukazuje na žalostný fakt, že rozumově stojí dav pod úrovní jednotlivce.

Autor je velmi konkrétní a doplňuje to příklady. Čtenář si tak udělá lepší představu, i když je to někdy až těžko uvěřitelné. Le Bon například varuje před hromadnými výpověďmi a hovoří o kolektivních halucinacích.

Druhá kniha nastiňuje mechanismus formování názorů a přesvědčení v davu. Je zásadní si uvědomit, že jedinec snese nesouhlas a připouští diskuzi. Dav ovšem nikdy. Předkládané názory považuje buď za absolutní pravdu, nebo za absolutní omyl. Nic mezi tím pro něj neexistuje. Má tendence ihned podrobovat své víře všechny, kteří to myslí jinak. Řeší se zde i otázka mravnosti davů. Pokud tento termín chápeme jako trvalou úctu ke společenským zvyklostem, pak dav mravný rozhodně není. Dokonce může dojít i k chvilkovému umravňení jedince davem. U davů je zřídkakdy hlavním motivem osobní zájem, u jedince téměř jediným.

Třetí kniha davy klasifikuje a popisuje různé druhy. Le Bon je dělí na různorodé (anonymní – pouliční a neanonymní – poroty, parlamenty) a stejnorodé (sekty, kasty, třídy). Také zde hovoří o tématu vůdcovství.

Dav nezajímá pravda a skutečnost, která se jim často nelíbí. Raději miluje klam, který je oslňující. Proto jen mistr iluze je smí ovládat.

Davy potřebují vládu pevné ruky, proto mají sympatie k tyranům. Jsou jako splašené stádo, které potřebuje svého pána, protože bez něj je ztraceno. Podléhají otrockému jednání.

Vůdcem se může stát jen muž či žena činu. Musí mít silnou vůli a víru. Je dobré, když jsou jeho tvrzení co nejvíce stručná. Jsou přijatá za dokázanou pravdu a zbaveny všech důkazů a výkladů. Tak roste autorita. V doslovu se můžeme dozvědět více o problematice davů v 21. století. Líbí se mi, že tato část je doplněna i o stručný přehled dalších osobností, které se zabývaly souvisejícími tématy (např. Freud, Arendtová, Canetti či Broch). Autorova teorie dnes bývají považovány za zastaralé a překonané. Přesto jeho myšlenky byly důležité pro rozvíření zájmu ohledně problematiky davů a davového chování. Pro 20. a 21. století je to velmi aktuální téma – davy se mění pod vlivem masmédií, rozrůstají se stávky, protesty a demonstrace, vzrůstá násilí. To si také můžeme ověřit naší Corona situací, kdy se médií a internetem každý den provalí nejedna vlna informací - dezinformací.